

===== *Baráth Magdolna* =====

/// A Magyar Harcosok Bajtársi Közössége és a nyugati hírszerző szervek¹ (1948–1956)

== Magyar katonák az emigrációban

1944 októberében kudarcot vallott Horthy Miklós próbálkozása, mellyel megkísérelte a háború gyors befejezését, a fegyverszünetet a Szovjetunióval, és a szembefordulást a hitleri Németországgal. 1944. október 15-én Szálasi Ferenc és a Nyilaskeresztes Párt szerezte meg a politikai hatalmat, ami egyet jelentett a magyar hadsereg háborús részvételének a német csapatok oldalán történő folytatásával. A szovjet Vörös Hadsereggel vívott harcokban a magyar egységek fokozatosan nyugat felé, az osztrák és német területekre vonultak vissza. 1945. március–április folyamán mindinkább arra törekedtek, hogy elkerüljék a szovjet hadifogságot, és a nyugati szövetségesek előtt tegyék le a fegyvert. Így 1945 májusában több tíz ezer magyar katona került angol, amerikai és francia hadifogságba Stájerországban, Felső-Ausztriában, Tirolban, Vorarlbergben, illetve Bajorországban.

Az Ausztria amerikai és angol megszállási zónáiban lévő hadifogolytáborokból 1945 őszen kezdődött meg a foglyok szabadon bocsátása, a szervezett hazaszállítás, amely 1946 decemberéig tartott. Ezt követően is sok ezer hivatásos katona, tiszt – közöttük számos fő tiszt – maradt azonban az osztrák és német tartományokban. Elsősorban azok, akik ideológiai okokból vagy a háború idején elkövetett cselekedeteik miatt nem vállalták a hazatéréssel járó kockázatot, az esetleges felelősségre vonást a szovjet megszállás alá került Magyarországon. A nagyrészt minden polgári szakképzettség nélküli volt katonák számára a háború által sújtott idegen – ugyan-

¹ == A Bajtársi Közösségnek az angol, amerikai és francia hírszerző szervekkel való együttműködését, melynek részleteit Borbándi Gyula még megismerhetetlennek tartotta (Borbándi, 1985: 174.), már több tanulmány és forrásközlés érintette az utóbbi években, de teljes körű feldolgozására mindeddig nem került sor. Éppen a közelmúltban Jobst Ágnes munkája újabb ismeretekkel bővítette az MHBK történetét. Jobst, 2023.

csak megszállt – országokban a legnehezebb feladatot a mindennapi megélhetés megteremtése jelentette. A helyzetet több esetben az is súlyosbította, hogy a visszavonulás során a tisztek gyakran a családtagjaikat is magukkal vitték, akikről szintén gondoskodniuk kellett. Mindez arra kényszerítette őket, hogy már 1945 nyarán megkezdjék az önszerveződést, munkát keressenek, és kapcsolatokat építsenek ki mind a helyi, mind a megszálló hatóságokkal, miközben – bízva a magyarországi helyzet változásában – figyelemmel kísérték az otthoni viszonyok alakulását is.

Azok a magasan képzett, szilárdan antikommunista vezérkari tisztek, akik közül többen a két világháború között, majd a háborúban fontos parancsnoki tisztségeket töltöttek be, az elsők között kezdték meg a volt katonák nyilvántartásba vételét. Ebben különösen kitűntek azok, akik 1944 novemberétől a szovjet hadsereg hátországában német támogatással létrehozandó partizáncsapatokat szervezték (melyek tagjait – köztük számos fiatalt, kényszerrel besorozott leventét – a magyar történeti hagyományok alapján „kopjásoknak”, a szervezetet „Kopjás mozgalomnak” nevezték²⁾). Ők voltak azok is, akik elsőként gondoltak arra, hogy a nyugati katonai titkosszolgálatok munkatársaival felvegyék a kapcsolatokat. Az „érdeklődés” kölcsönös volt, mivel a megszálló katonai egységek parancsnoki törzsében jelen voltak a kémelhárítás és hírszerzés képviselői is, akik tájékozódni igyekeztek a magyarországi viszonyokról, az ott állomásozó szovjet hadsereg felszereléséről és mozgásáról. Nyilvánvaló volt, hogy szükségük van olyan, hírszerző munkára vállalkozó, helyismerettel rendelkező egykori magyar katonákra, akik számára a feladatok végrehajtása minden veszély mellett bizonyos megélhetést biztosított. Az angol megszállási zónában, Karintiában a kellerbergi, feffernitzi és waidhofeni hadifogoly-táborokban a brit katonai kémelhárítás (Field Security Section, FSS) emberei már 1945 őszén keresték az összeköttetést a magyarokkal. 1945 novemberében ott voltak többek között azokon a titkos megbeszéléseken is, melyeket Szügyi Zoltán vezérőrnagy, a Szent László Hadosztály parancsnoka Klagenfurt mellett folytatott menekült magyar politikai vezetőkkel az otthoni viszonyokról és a hazai politikusokkal való kapcsolatfelvétel lehetőségéről. Miután a következő hónapokban ezeknek a híre eljutott a magyarországi állambiztonsági szervekhez, feltételezhetően ez is hozzájárult

2 = = Rövid kiképzésükre részben a Dunántúlon, részben a Harmadik Birodalomban került sor. 1945. február–március folyamán néhány csoportjukat felderítési céllal ejtőernyővel dobták le Kelet-Magyarországon, mások részt vettek a harcokban, többségükben szovjet fogságba estek, vagy visszatértek lakóhelyükre. A háború befejezését követően a szovjet kémelhárítás megkezdte az összegyűjtésüket, és átadta őket a szovjet katonai bíróságoknak, amelyek több évi, kényszerszolgálat-táborban eltöltendő szabadságvesztést szabtak ki rájuk diverzáns tevékenység és kémkedés vádjával. ÁBTL O-8-2001/31. 1–8. Reszneki Zákó András: A „Kopjás Mozgalom” felajánlása a nyugati emigrációban lévő magyar katonai vezetés számára, 1947. június (másolat); ÁBTL 4.1. A-2126/173. 13–21. Kopjás Mozgalom ellenőrzése, d. n. Vö. Gosztanyi, 1986: 313–314.; Bank, 2013: 203–209.

ahhoz, hogy nem sokkal később a magyar hatóságok Szügyi kiadatását kérték, és Budapesten háborús bűnösként bíróság elé állították.³

Némileg eltérően alakult a helyzet a francia megszállási zónában. Miután a magyarokat nem tekintették Franciaországgal hadban állónak, M. E. Antoine Béthouart altábornagy, a megszállási zóna katonai kormányzója engedélyével kezdettől fogva magyar katonákat alkalmaztak raktárak őrzésére, gazdasági munkákra. Ahogyan a francia külpolitika érdeklődése erősödött a dunai térség viszonyai iránt, a párizsi külügy irányítása alatt működő kémelhárító és hírszerző szervezet, a SDECE (Service de Documentation Extérieure et de Contre-Espionage) emberei megkezdték a magyar tisztek kiválogatását és felkészítését.

Nem volt véletlen, hogy a magyarországi hírszerzésre vállalkozók toborzásában, függetlenül attól, hogy melyik szolgálatról volt szó, jelentős szerepet vállalt a „Kopjás mozgalom” egy vezetője, Korponay Miklós⁴ vezérkari százados, aki a háború folyamán különböző kisebb parancsnoki beosztásokat töltött be a keleti fronton, és az utolsó napig, még a mai Ausztria területén is, részt vett a harcokban. Ezek befejezését követően azonban azonnal felismerte, hogy az egyetlen lehetőség a menekült katonák számára, akik álláspontja szerint nem harcoltak a nyugati szövetségesek ellen, ha kapcsolatot találnak valamelyik nyugati hatalom hírszerzésével. Ennek megalapozása érdekében arra törekedett, hogy minél szélesebb körben igazolja a „kopjások”, azaz egy potenciális ellenállási mozgalom változatlan magyarországi létezését, a hírszerző munkában történő felhasználásának lehetőségét.⁵ Két hónappal később kapcsolatba került a brit katonai kémelhárítás klagenfurti megbízottjával,⁶ majd hamarosan a Stájerországban állomásozó 8. angol hadsereg hírszerző osztályának vezetőjével is.⁷ Az osztrák–magyar határ laza ellenőrzését kihasználva sikerült is néhány tisztársát tájékoztató céljából Magyarországra küldeni, majd 1945 szeptemberében, amikor megindult a hadifoglyok szervezett hazaszállítása, a vonatkísérők között helyezte el az embereit. Augusztus utolsó napjaiban ő maga is átlép-

3 == ÖStA AdR BMfI GdFÖS Abt. 2. GZ 32216-2/1947 Ungarische Verschwörung [A klagenfurti rendőrigazgatóság jelentése 38158-2/1947], 1947. február 24. Lásd még: Oserényi-Zsitnyányi–Szekér, 2020: 169–173.

4 == Korponay életéről lásd Török, 2013: 109–120. Miután a kopjások történetét még nem tárták fel teljes részletességgel, eltérnek a vélemények abban, hogy ki volt a Vezérkari Főnökség 2. osztálya 101. különleges alosztálya vagy „bevonulási központja” fedőnéven létrehozott szervezetben Zákó András helyettese, illetve törzsfőnöke. Vö. Bartha, 2021: 268–269.

5 == ÁBTL III.1.19. D/4. Korponay Miklós százados előterjesztése a „Kopjás mozgalom” működéséről, 1945. július 28.

6 == ÁBTL 4.1. A-2126/173. 13–21. Kopjás mozgalom ellenőrzése, d. n.

7 == ÁBTL O-8-2001/31. [Korponay Miklós igazoló jelentése és mellékletei] 1–250. 1953. március 1. [Előzmények és események] 14.

te a magyar határt, hogy személyesen tájékozódjon a hírszerzési lehetőségekről, de a letartóztatástól való félelme miatt Szentgotthárdnál visszafordult.⁸

A menekültekből fokozatosan hontalan emigránsokká vált egykori katonák helyzete döntően akkor változott meg, amikor Magyarországon 1947-ben megkezdődött a kommunisták teljes hatalomátvételét előkészítő fordulat, ami világossá tette, hogy a fegyveres hazatérés aligha valósulhat meg rövid időn belül. Nyilvánvalóvá vált, hogy hosszú távon kell számolni az emigráció nehézségeivel, várni kell a tengerentúli kivándorlásra, így létre kell hozni azokat a szervezeteket, amelyek lehetőséget adnak a társadalmi kapcsolattartásra, a szociális gondoskodásra és a politikai tevékenységre. Ilyen kezdeményezés a magyar emigrációban már egy évvel korábban is történt, amikor 1946 májusában Bajorországban létrejött a Magyar Szabadság Mozgalom kisbarnaki Farkas Ferenc volt vezérezredes irányításával, melybe civilek és katonák egyaránt beléphettek. A tábornok, aki a háború előtt és alatt a magyar társadalom ismert jobboldali személyisége volt – az 1938-ban Magyarországon tartott eucharisztikus világkongresszus szervezője, egy ideig az ifjúsági cserkész mozgalom vezetője, a Ludovika katonai akadémia parancsnoka, majd hadtestparancsnok, Horthy miniszterjelöltje 1944 szeptemberében – , vezető poszton maradt a nyilas uralom idején is, érthetően széles körű kapcsolati hálójával rendelkezett a jobboldali militáns katonai és konzervatív polgári emigrációban. Farkas célul tűzte ki, hogy a volt katonákat is minél nagyobb számban bevonja az általa alapított szervezetbe. Ily módon úgy tűnt, hogy ő lesz az, aki az emigráns katonákat is összefogja, akár egy önálló egyesület keretében.⁹

Hamarosan kiderült azonban, hogy a hagyományaihoz, a katonai előírásokhoz makacsul ragaszkodó tiszti elit tagjai szívesebben vennék egy tisztán katonákból álló egyesülés létrehozását, amely egy, a jövőben újjászervezendő hadsereg magjaként a nagyhatalmi ellentétek kiéleződése, egy esetleges háborús konfliktus nyomán bekövetkező változás esetén – angol vagy amerikai támogatással – meghatározó lehet Magyarország életében. Ennek az elképzelésnek a megvalósításában végül döntő szerepe lett az 1947 júliusában megjelent Zákó András vezérőrnagynak, aki 1944 októberétől a Honvédezerkar Főnöksége hírszerző és kémelhárító osztályát vezette.¹⁰ Mint annak idején egyben a „Kopjás mozgalom” tényleges parancsnoka, ugyancsak a „mozgalom” létezésének a legendájára támaszkodott – noha erre az időre annak résztvevőit a szovjet és a magyar állambiztonság már elfogta, elítélte vagy

8 == ÁBTL 4.1. A-2126/173. 13–21. Kopjás mozgalom ellenőrzése, d. n.; ÁBTL O-8-2001/31. [Korponay Miklós igazoló jelentése és mellékletei] 1–250. 1953. március 1. [Előzmények és események] 13.

9 == Farkas Ferenc megítéléséről lásd Bonhardt, 2007: 203–219.; Kovács 2009: 137–153.

10 == Ungváry, 2011: 483–498.; Nyári, 2018: 94–99.

figyelte –, és ezzel próbált politikai támogatókat szerezni.¹¹ Zákó és környezete lényegében „rátelepedett” a Kopjás mozgalom néhány hónapig tartott működésének emlékére, és egy ideig azt felhasználva próbálta az emigráns katonák szervezkedését hitelesíteni a magyar politikai emigráció, majd még inkább a nyugati hírszerző szervezetek előtt.

Néhány hónap alatt az ő irányításával – Nadas Lajos vezérkari ezredes (a nyilas kormány idején ugyancsak a Vezérkari Főnökség osztályvezetője) és Korponay Miklós közreműködésével – befejezték az emigrációban élő katonák adatainak összegyűjtését, és Zákó maga köré gyűjtötte a szervezésben Ausztriában és Bajorországban addig is részt vevő tiszteket. Fontos előrelépés volt, hogy sikerült csatlakozásra bírni a Karintiában Adonyi-Naredy Ferenc vezérkari őrnagy irányításával létrejött kisebb tiszti csoportot. Ezzel Zákó jelentősen megerősödött, és mind nagyobb esélye volt arra, hogy – Farkas tábornokkal szemben, aki kezdetben támogatta őt – a megalakuló szervezet vezetője legyen.

Miután gyorsan felismerte, hogy ő sem nélkülözheti a politikai támogatást, 1948 folyamán minden irányban megkísérelt tájékozódni és kapcsolatokat létrehozni. Így nem csupán a magyar ügyek iránt érdeklődő Habsburg Ottó főherceggel és a volt kormányzóval, Horthy Miklóssal, de a politikai emigráció központi szervezete, az amerikai kormány támogatásával létrejött Magyar Nemzeti Bizottmány meghatározó személyiségeivel is, így többek között Eckhardt Tiborral, a konzervatív emigránsok egyik vezetőjével, valamint Nagy Ferencsel, a demokratikus magyar kormány 1947-ben eltávolított vezetőjével. Utóbbinak 1948 szeptemberében átadta az alakuló szervezet feladatairól szóló emlékeztetőjét, melyben kifejtette, hogy meg kell kezdeni az előkészületeket olyan feladatok ellátására, amelyek a nyugati nagyhatalmakat érdeklik és közvetlen céljaikat szolgálják. Ezek – megítélése szerint – a hírszerzés, az antikommunista propaganda és később szabotázsakciók végrehajtása, melyekre csakis olyan szervezet képes és hivatott, mint a „Kopjás mozgalom” – állította. Egy olyan földalatti szervezet, melyért nem kell a külföldi hatalmaknak felelősséget vállalni, tehát minden feladatát külső konfliktus generálása nélkül végre tudja hajtani. Zákó mintegy mellékesen kérte, hogy a politikusok segítsenek az amerikai szolgálatban szerveződő német hírszerzésnek dolgozó Ney Károly volt ssalezredes vezette konkurens csoport tevékenységének megakadályozásában.¹² Az emlékeztető tartalma fő vonalaiban azonos volt a hónappal korábban a müncheni amerikai főkonzulátuson átadott – és válasz nélkül maradt – memorandummal,

11 == A „Kopjás mozgalomról” készített állambiztonsági jelentés szerint a mozgalom nyilván tartott 558 tagja közül 287 főt a szovjet és magyar hatóságok rövidebb-hosszabb börtönre, 8 személyt halálra ítélték. ÁBTL 4.1. A-2126/173. 13–21. Kopjás mozgalom ellenőrzése, d. n.

12 == ÁBTL III.1.19. D/8. Emlékeztető N. Ferencnek, 1948. szeptember 10.

melyben arra tett javaslatot, hogy az amerikai kormányzat bízva a kelet-közép-európai országokban a hírszerzést a magyar katonai emigráció tagjaiból létrehozott szervezetre. Megállapította, hogy az amerikai hírszerző szervek széttagoltak, nem ismerik a helyi viszonyokat, rosszul választják ki az ügynököket, akiket éhbérért foglalkoztatnak, miközben Magyarországon egyre erőteljesebb és sokrétűbb a kémelhárítás, egyre több embert fognak el. Javaslata alapján mindezt ki lehetett volna küszöbölni.¹³

= = = Az MHBK létrejötte

Több hónapos előkészítés után végül hivatalosan 1949. január 1-én Tirolban, Absam székhellyel, Magyar Harcosok Bajtársi Közössége (МНБК) néven alakult meg a katonai emigráció szervezete Zákó tábornok vezetésével. Az egyesület az egykori katonák szellemi és erkölcsi állapotának, harckészségének megőrzését, a társadalmi kapcsolatok ápolását, a kölcsönös szociális segítség megteremtését tűzte ki célul,¹⁴ ám arcukat alapjaiban meghatározta az a tény, hogy vezetői közül többen 1944. október 15. után ott voltak a nyílas kormány irányítása alá került, a hitlerista német csapatok oldalán végsőig kitartó honvédség parancsnoki karában.

Az osztrák politikai rendőrség nem ok nélkül jelölte meg egy 1950 januárjában készült feljegyzésben a Bajtársi Közösség tényleges célját a bolsevizmus elleni háborúban való részvételben, főként pedig a magyar kommunisták elleni harcban. Ennek érdekében kell erősíteni a bajtársi szellemet, védelmi szolgálatot szervezni a kommunista ügynökök ellen, részt venni a szovjet megszállás alá került országokban az ellenállás szervezésében, a nyugati nagyhatalmak számára végzendő hírszerzésben. Az utóbbit illetően a jelentés megállapította, hogy már eddig is sokat tettek ezen a területen.¹⁵ A Bajtársi Közösség ún. szervi határozmányjaiban („alapszabályzatában”) hasonlóképpen fogalmaztak, amikor a szervezet célját a várható kelet–nyugati háború esetére a „*magyar nemzet függetlenségi harcának előkészítésében*” jelölték meg.¹⁶

A beilleszkedés, a végleges meglepedés, a tengerentúli kivándorlás nehézségeivel folyamatosan szembesülő katonák rövid idő alatt nagy számban csatlakoztak a szervezethez, melynek fő- és alcsoportjai jöttek létre a német és osztrák tartományokban, több európai országban, majd Európán kívüli országokban, így 1950

13 == ÁBTL 3.2.5 O-8-2001/39. A pallium. Javaslát a kelet-európai hírszerzésnek magyarokkal való végrehajtására, 1948. május. A memorandumot a CIA karlsruhei állomásának vezetője is csatolta a jelentéséhez. Acting Chief of Station, Karlsruhe: Hungarian Intelligence Net, 1948. június 2.

14 == Az MHBK Tájékoztató körlevelének első száma tartalmazta a Közösség programját. Lásd Nyári 2018: 86–87.

15 == ÖStA AdR BMfI GDfÖF Abt. 2. 475/1950. Bericht: Ungarische antikommunistische Verband 1950. január 30. és 1950. június 29. Köszönöm Geicsényi Lajos professzornak, hogy a dokumentumot a rendelkezésemre bocsátotta.

16 == ÁBTL 3.2.5 O-8-2001/44a. 31–33. MHBK irattörédek. Szervi határozmányok. 1951. március 15.

után az Amerikai Egyesült Államokban is. Ebben szerepet játszott az is, hogy a megalkulást követően először nyomtatott „Tájékoztatót”, majd önálló lapot adtak ki *Hadak Útján* címmel, és ezzel széles körű fórumot teremtettek az egyesületi információk továbbítására. A Bajtársi Közösségnek 1952 végén 23 országban már 31 területi csoportja működött, a becslések szerint 12 000 taggal.¹⁷ Így nem csupán az 1945 utáni emigráció legnagyobb létszámú szervezete lett, de éveken át fontos szereplőként számoltak vele a politikai emigráció, az amerikai védnökséggel működő Magyar Nemzeti Bizottmány irányítói is. Jóllehet pontosan tudták, hogy a Közösség vezetői a nyilas kormányzat kiszolgálói, a hitleri Németország utolsó szövetségesei voltak, még ha propagandájukban ezt az „*antibolsevista harcban*” való részvételük fontosságával fokozatosan elfedni igyekeztek.¹⁸

= = Részvétel a magyarországi hírszerzésben

Az alapító célkitűzéseknek megfelelően a Bajtársi Közösség létrejötte lehetőséget teremtett arra, hogy a Magyarországra irányuló hírszerzés egyetlen szervezet irányítása alá kerüljön. Ilyen hírszerző csoportok működtek többek között Salzburgban Hódosy (Stróbl) Pál egykori csendőr ezredes, majd rendőrtábornok, a nyilas kormány idején a rendőrség felügyelője, Kollényi György vezérkari alezredes, egykori zágrábi katonai attasé, Kapitánffy Albin vezérkari őrnagy, a háború utolsó hónapjaiban egy hadtest vezérkari főnöke irányításával, akik amerikai megbízásból gyűjtöttek maguk köré informátorokat.¹⁹ Kollényi 1947-ben az amerikai katonai kémelhárítás, a Counter Intelligence Corps (CIC) halleini összekötőjétől havonta 25 amerikai dollárt kapott.²⁰

1949 januárjában egy újabb memorandumban Zákó tábornok magyar–angol hírszerzési együttműködés létrehozására tett javaslatot Ausztriában. Kiemelte, hogy ennek alapját a magyarok számára elsősorban nem az üzleti, anyagi szempontok, hanem a hazafias nemzeti érzések képezik. Komoly előnynek tartotta az angol fél szempontjából, hogy az osztrák államszerződés aláírását, Ausztria teljes függetlenségének visszaállítását követő időszakban, amikor az angol megszálló csapatok már nem lesznek Ausztriában, a magyarok változatlanul folyamatosan biztosítani tudják az információkat a határon túlról.²¹ Nem kizárt, hogy a javaslat átadásával függött össze, hogy 1949 januárjában egy munkatársa társaságában találkozott Alan Lennox-Boyd

17 == Borbándi, 1985: 173. Zákó András az osztrák rendőrség által történt kihallgatásakor 18 000 főben jelölte meg az MHBK létszámát, ami nyilvánvalóan túlzás volt.

18 == „Die ungarische militärische Widerstandsbewegung” – a CIA bécsi összekötője jelentésének melléklete. Chief of Station, Vienna: Miklos Korponay. Report on the MHBK, 1951. október 3.

19 == Baráth–Gecsényi, 2020: 105–106.

20 == Korponay Miklóstra vonatkozó kivonatok, az amerikai katonai kémelhárítás jelentéseiből 1947. augusztus 1.

21 == ÁBTL 3.2.5 O-8-2001/39. J. pallium. Javaslat az angol–magyar együttműködés megszervezésére Ausztriában, 1949. január 15.

brit parlamenti képviselővel, akivel az M15 titkosszolgálattal való kapcsolat létrehozásáról és emberek Budapestről való kimentéséről tárgyalt.²² Az együttműködés létrejöttéről nem állnak rendelkezésre információk, de a Karintiában működő brit kémelhárító egység (FSS) 1949. augusztus–szeptember havi jelentése megállapította, hogy a Magyar Harcosok Bajtársi Közössége „számos érdekes és értékes információt adott”.²³

Az angolok és amerikaiak irányába tett próbálkozások mellett tartós és rendszeres kapcsolatot végül a franciákkal tudtak kialakítani. Ahogyan az MHBK bécsi összekötője megfogalmazta: „*A magyar ügyek iránt a franciák tanúsítják a legtöbb érdeklődést, amit még jobban fokozni kell, ezért ez a szervezet a franciák számára folytat hírszerzést [...]. A franciáknak kell dolgozunk, mert Dél-Kelet-Európa kémkedési szempontból francia érdekerület.*”²⁴ 1948-ban Innsbruckban – még a Bajtársi Közösség megalakulása előtt – a francia megszálló hatóságok szolgálatában álló tisztek és Mondain ezredes, a megszálló csapatok vezérkari főnökének közvetítésével találkozó jött létre Zákó tábornok és munkatársai, valamint a francia hírszerző és kémelhárító szolgálat képviselői között.²⁵

Az első megbeszéléseket a következő év végén megállapodás követte, melynek eredményeként a francia szolgálattal folytatandó együttműködés keretében létrejött egy irányító és értékelő központ a tiroli Absamban, illetve Solbad Hallban.²⁶ Itt, valamint Grazban, Bécsben, Linzben, Salzburgban választották ki adott szempontok szerint a Magyarországra küldendő futárokat, lehetőleg olyanokat, akik még saját magyar irataikat használták, akik vállalták a határ illegális átlépését, odahaza széles körű ismeretségi körrel rendelkeztek, főleg az ún. súlyponti városokban: Budapesten, Pécsen, Győrben, Szombathelyen. Az ő feladatuk volt előzetesen tájékozódni a lehetséges informátorokról, majd beszervezni őket, kioktatni a hírszerzési feladatokról, átvenni az információkat, eredeti okmányokat gyűjteni. A magyar és a szovjet hadseregbe, a magyar politikai életre vonatkozó adatok beszerzése mellett törekedniük kellett olyan két-három fős kis csoportok (ún. „alappontok”) létrehozására is, amelyek nem foglalkoznak információgyűjtéssel, hanem alkalomadtán – külön uta-

22 == Korponay Miklósról vonatkozó kivonatok, az amerikai katonai kémelhárítás jelentéseiből, 1949. június.

23 == ÁBTL 3.2.5 O-8-2001/39. B. pallium Monthly Security Intelligence Report for Carinthia, 1949. október.

24 == ÁBTL 3.1.9 V-78311. 45–90. Dósa Attila kihallgatási jegyzőkönyve, 1949. március 16.

25 == ÁBTL 3.2.5 O-8-2001/39. A. pallium [Magyar nyelvű levél egy ismeretlen francia tiszthez, „Ezredes Úr!” megszólítással.] A címzett vélhetően Mondain ezredes volt. 1948. október 20.

26 == Az osztrák szövetségi rendőrigazgatóság stájerországi biztonsági igazgatósága 1959 februárjában saját személyére és a Bajtársi Közösség tevékenységére vonatkozóan kihallgatta Zákó Andrást, aki ekkor vázolta a franciákkal kialakult kapcsolatokat. A kihallgatásról készült feljegyzés: ÖStA AdR BmfI GdfÖS Abt. 2. 1959. Verein Sankt Ladislaus. MHBK Angaben General Zakos über Aufbau und Tätigkeiten des MHBK, 1959. február 18.

sításra – szabotázsakciókat hajtanak végre. A futárokat indulás előtt tájékoztatták a határátlépés, a „kapunyitás” – azaz a drótsövényen és aknazáron történő illegális áthaladás – módjáról, a határ menti segítőkéről. Általában két-három utat kellett megtenniük egy hónap különbséggel. Utanként 1400–1500 schillinget kaptak, ebből kellett kifizetni 100–100 schillinget az átjutásban segítőknek, a 10–14 napos magyarországi tartózkodás költségeit, és a visszatérés után is egy ideig ebből kellett élniük. Abban az esetben, ha jelentéseket hoztak, a futárpénzt visszatérésük után is megkapták, melynek a felét ügynökeiknek kellett továbbadniuk.²⁷

A francia hírszerzéssel kialakult kapcsolat a Bajtársi Közösség megalakulása után közvetlenül az MHBK irányítása alá került, annál is inkább, mert a franciák ragaszkodtak ahhoz, hogy a munkát személyesen Zákó tábornok irányítsa, akinek szakértelmében és kapcsolataiban teljesen megbíztak. Magától értetődött, hogy a megállapodásnak megfelelően a franciák ehhez jelentős pénzügyi támogatást, lakásokat, szabad közlekedést biztosítottak.²⁸ A francia elkötelezettség ellenére a szervezet egyes vezetői több jel szerint változatlanul tájékoztatták amerikai és angol kapcsolataikat az MHBK ügyeiről és a beérkező magyarországi hírekről. Így alakult ki az a kusza helyzet, hogy 1948–1950 között hol a francia SDECE, hol a CIC tisztjeinek útmutatása alapján készítették fel a Magyarországra utazó futárokat, akik nemegyszer mindkét szervezettől felvették a díjazást. A bécsi támaszpont vezetője, Dósa Attila mondta el, hogy egy ügynöke először Tirolban a SDECE képviselőjétől, majd Bécsben a CIC rezidensétől is felvette a „futárpénzt”. Az információkat természetesen ugyanígy megosztották a két szolgálat között. *„Erről sem a franciáknak, sem a CIC-nek nem szabad tudni”* – tette hozzá Dósa.²⁹ Erről a gyakorlatról az amerikai szolgálatok is tudtak, és nem kevés fenntartással kezelték a kapott információkat. Richard Helms, a CIA későbbi igazgatója azt állította, hogy *„Zákó volt a hírszerzési vállalkozó prototípusa”*. Szerinte a tábornok nagy összegekért adott el hamis adatokat minden jelentősebb amerikai katonai hírszerző és elhárító ügynökségnek. Tim Weiner, a CIA történetének feldolgozója szerint, aki ezt a történetet idézi, ennek következményeként állítólag az egész világra szóló paranccsal megtiltották vele a kapcsolattartást.³⁰

27 == ÁBTL 3.1.9. V-78311. 45–90. Dósa Attila kihallgatási jegyzőkönyve, 1949. március 16. Dósa részletesen beszélt az informátorok kiválasztásának szempontjairól, a határkapukról, az adatok átadásának módjáról, a megbízókat érdeklő szovjet és magyar katonai adatokról, a magyar ipar, a közlekedés, az oktatás, a pénzügyek, a rendőrség és a kommunista párt helyzetéről.

28 == A francia kapcsolatokat egy konkrét ügy, Rüll Tamás egyetemi hallgató beszerzése kapcsán részletesen ismerteti Fejérdy, 2018: 189–204.

29 == ÁBTL 3.1.9. V-78311. 45–90. Dósa Attila kihallgatási jegyzőkönyve, 1949. március 16.; ÁBTL 3.2.5. O-8-2001/31. [Korponay Miklós igazoló jelentése és mellékletei] 1–250. 1953. március 1. [Előzmények és események] 52. 1950. szeptember 21. Korponay szerint Nagy Géza főhadnagy, a rádiólehallgató csoport tagja, Grazból jelentette, parancsot kapott arra, hogy a Magyar Rádió híreiről készült információkat küldje meg Salzburgba is az amerikai Public Information Centernek. Félt, hogy ebből botrány lesz.

30 == Weiner, 2009: 609. 12. lábjegyzet. Zákóra vonatkozóan több téves adattal.

A francia titkosszolgálattal létrejött kapcsolat „üzemszerűvé” tette a Bajtársi Közösségnek a magyarországi hírszerzésben végzett tevékenységét, amit mindvégig titokban igyekeztek tartani. Ennek érdekében megkülönböztették a Bajtársi Közösség „nyílt” és „titkos” tevékenységét. Az előbbi a tagnyilvántartás vezetését, a tájékoztatást, a bajtársi kapcsolatok ápolását, az önvédelmi szolgálatot,³¹ a pénzügyeket és a területi fõcsoportokkal való kapcsolattartást jelentette, az utóbbi – közvetlenül Zákó tábornok irányításával – a hírszerzést.³² Az egyesület „alapszabálya” is rögzítette ezt, amikor kimondta, hogy a Bajtársi Közösség feladata fenntartani a lelki és szellemi kapcsolatot az otthoni magyarsággal, támogatni önvédelmi harcát, amit a mozgalom titkos szolgálata biztosít, melynek tagjai közvetlenül a Közösség vezetőjétől kapják megbízatásukat.³³ A Bajtársi Közösség tagjai számára azonban ezt azzal kommunikálták, hogy a szervezet tagjai egyéni döntésük alapján vesznek részt a titkos munkában. Meg kell jegyezni, hogy a Magyarországra induló futárok valamennyien a Közösség tagjai voltak, és oda még akkor is felvették őket, ha nem voltak korábban a magyar hadsereg katonái, kiképzésüket a francia titkosszolgálat tanfolyamain a szervezet intézte, költségeiket, kiadásait formálisan ő fizette.³⁴

Úgy tűnik viszont, hogy a magyar katonatisztek aktív részvétele a hírszerzésben nem csupán az angolszász és francia szolgálatoknál keltett figyelmet. Erre utalt a CIA karlsruhei támaszpontjáról 1951 júliusában továbbított információ, mely szerint a bécsi jugoszláv követség másodtitkára megkereste a Bajtársi Közösséget, hogy együttműködést kezdeményezzen a jugoszláv hírszerzéssel Magyarország ellen.³⁵ A magyar államvédelem adatai szerint 1952 májusában Zákó tábornok Belgrádban tárgyalt a jugoszláv hírszerzés vezetőivel, és a megállapodásuk alapján rendszeres információcsere jött létre.³⁶ Ennek részleteit még nem ismerjük.

31 == Az önvédelmi szolgálatot önkéntes alapon a Bajtársi Közösség szervezeteinek védelmére a magyar állambiztonság ügynökeinek leleplezésére, az ellenséges kommunista propaganda megakadályozására hozták létre. Az egyes csoportoknál működő megbízottakat 1950. július 16-án a Münchenben tartott értekezleten egysítették Kapitánffy Albin irányítása alatt. A szolgálat ellátásának alapelvei szoros együttműködést tettek lehetővé a megszálló hatalmak és a befogadó ország hatóságaival.

32 == ÁBTL 4.1. A-2127/19/1. 211–262. „Dunai” ügynök jelentése, d. n. (Másolat.)

33 == ÁBTL 3.2.5 O-8-2001/44a. 31–33. MHBK irattöredék. Szervi határozmányok, 1951. március 15.

34 == ÖStA AdR BMfI GDFÖS Abt. 2. 1959 Verein Sankt Ladislaus: MHBK Angaben General Zakos über Aufbau und Tätigkeiteit des MHBK, 1959. február 18. Feljegyzés Zákó András kihallgatásáról. Ekkor azt mondta, hogy a Bajtársi Közösség 1951. november 20-án Münchenben tartott közgyűlése határozatban szüntette meg a kapcsolatot a francia hírszerzéssel. Annak lehetőségét viszont meghagyták, hogy az egyes tagok „magánemberként” továbbra is dolgozzanak a franciáknak.

35 == Chief of Station, Karlsruhe: The Yugoslav IS and the MHBK, 1951. július 9.

36 == Ungváry, 2011: 487.

= = A magyar állambiztonság célkeresztjében – a francia kapcsolat vége

A magyar államvédelem, miután már igen hamar felismerte a Bajtársi Közösség szerepét a Magyarország elleni propaganda- és hírszerző tevékenységben, esetleges szabotázsakciók előkészítésében, nemcsak ügynököket igyekezett beépíteni a szervezetbe, de több tervet készített a Bajtársi Közösség vezetőinek, Zákó Andrásnak és Korponay Miklósnak szovjet támogatással történő elrablására és Budapestre hozatalára is.³⁷ Ezekre az akciókra külön csoportokat szerveztek, a terveket azonban nem sikerült megvalósítani.³⁸ 1949 februárjában viszont Bécsben szovjet segítséggel törbe csalták és elrabolták a szervezet összekötőjét, Dósa Attilát, akit Budapestre vittek, és egy titokban lefolytatott pert követően kivégeztek. Az ő vallomása nyomán számos magyarországi kapcsolatait letartóztatták és elítélték. A tiroli Solbad Hallban 1950 januárjában két magyar állambiztonsági ügynök megtámadta a francia kapcsolatok koordinátorát, Kovács Attilát, aki belehalt a sebesülésébe.³⁹ A merényletet követően francia utasításra a hírszerzés operatív központja új vezetőkkel és új munkatársakkal Ausztriából átkerült a Bodeni-tó mellett fekvő németországi Lindau környékére, Langenargenbe, melyhez innsbrucki, bécsi, grazi támaszpontokat csatoltak. Ezekben a helyeken végezték a futárok toborzását, a határátkelés biztosítását, a visszatérők fogadását, a Magyarországról érkező menekültek kikérdezését. Grazban mindehhez egy rádióhallgató állomás társult, ahol több magyarországi rádióhálózatot figyeltek. Kirendeltséget létesítettek Párizsban is, ahonnan a Magyarországon telepített rádiós ügynökökkel tartottak kapcsolatot, és a franciaországi, spanyolországi, belgiumi emigránsok között végeztek futártoborzást.⁴⁰

Mindez akkor került veszélybe, amikor az Államvédelmi Hatóság ügynökének, a „Dunai” fedőnéven dolgozó Démy-Gerő Sándornak nemcsak sikerült beépülnie a Bajtársi Közösségbe, de 1950-tól mint a bécsi kirendeltség vezetője minden fontos információhoz hozzáférhetett. Tevékenysége folytán 51 futár és jó néhány magyarországi kapcsolat került a kommunista államvédelem kezére.⁴¹ A hírszerzők és hálózataik tagjai ellen lefolytatott perekből megállapítható, hogy 1949–1956 között a Magyarországra küldött ügynökök kivétel nélkül a Bajtársi Közösség közvetítésével kapták meg feladataikat.⁴²

A magyarországi futárok felkészítésével és útjaik biztosításával kapcsolatosan 1952 decemberében egy olyan botrány robbant ki, ami véget vetett a francia titkos-

37 == Soós, 2010.

38 == Unger, 2007.

39 == Gecsényi, 2012: 129–136.

40 == ÁBTL 4.1. A-2127/19/1. 110–128. Összefoglaló a Magyar Harcosok Bajtársi Szövetsége című szervezetről, 1959. november 18.

41 == Ungváry, 2019.

42 == Zsitnyányi, 2002: 1086–1101.; Fehérváry, 1990: 72–76, 82–83, 100–101.

szolgálattal folytatott együttműködésnek. A Bajtársi Közösség tagja és futárja, Bánhegyi Sándor őrmester nyílt levelet írt Zákó tábornoknak, és ebben nemcsak a futárok rossz technikai felkészítését, az elfogatásukat okozó hibákat (azonos külföldi eredetű felszerelési tárgyak: ruházat, kulacs, térkép használata) hozta nyilvánosságra, de beszámolt a Bajtársi Közösségnek a hírszerzésben játszott szerepéről, a hírek „adásvételéről”, a pénzügyi visszaélésekről is. Kiemelte, hogy a beszerzés során a jelentkezőket azzal hitegették, hogy a Bajtársi Közösség „különleges szolgálatának” (azaz hírszerzésének) tagjaként az „atlanti szövetségeseket” segítik, és a felállítandó nemzeti hadseregben tiszti rangot kapnak.⁴³ A levél nyomán kilépett a Közösség tagjai közül a francia katonai hírszerzés megbízottja, a langenargeni kiképzőközpont vezetője, Lovász Olivér vezérkari őrnagy, a francia titkosszolgálat pedig ezt követően megszakította a kapcsolatokat Zákó Andrással, és beszüntette az MHBK pénzügyi támogatását.⁴⁴ Ennek hatására és annak következményeként, hogy a jelentősen megnövekedett tengerentúli kivándorlás következtében alaposan megfogyatkozott a magyarországi utakra vállalkozók száma, a Bajtársi Közösség ettől kezdve szervezeten nem vett részt a Magyarország elleni hírszerzésben. Tevékenysége mindinkább, a hagyományos bajtársi egyesületekhez hasonlóan, propaganda- és karitatív területen folytatódott. Ezt mutatta az is, hogy az osztrák államszerződés aláírását követően, 1955 nyarán a Bajtársi Közösség, immár mint világszövetség, a székhelyét Münchenbe helyezte át, míg Ausztriában maradt tagjai megalapították a Szent László Bajtársi Egyesületet.⁴⁵

Amellett, hogy a hírszerzés, mint „titkos tevékenység”, komoly szerepet játszott a Bajtársi Közösség életében, természetesen nem lehet említés nélkül hagyni a szervezetnek a magyar politikai emigrációban ezekben az években elfoglalt helyét. Mint a legnagyobb létszámú és a világ minden részén csoportokkal rendelkező emigráns szervezet iránt a politikai és a katonai emigráció vezetői egyaránt érdeklődtek, és igyekeztek befolyásuk alá vonni. Ennek jele volt, hogy 1950 júliusában a müncheni közgyűlésen megjelent és felszólalt Habsburg Ottó főherceg, aki fontosnak tartotta volna, hogy együttműködés alakuljon ki az MHBK és a Magyar Nemzeti Bizottmány konzervatív tagjai között; a találkozóval ezt kívánta elősegíteni.⁴⁶ Hasonló megfontolásból 1950 augusztusában belépett a szervezetbe Eckhardt Tibor, a Magyar Nemzeti Bizottmány honvédelmi bizottságának elnöke, abban a hitben, hogy ezzel

43 == 42 Chief of Base, Salzburg: Sandor Banhegyi Charges against the MHBK, 1953. március 13.; Nyári 2018. 100–101.

44 == ÁBTL 4.1 A-2127/19/1. 109–128. Összefoglaló a Magyar Harcosok Bajtársi Közössége nevű szervezetről, 1959. november 18.

45 == ÖStA AdR BMfI GDFÖS Abt. 2. 1959 Verein Sankt Ladislaus: MHBK Angaben General Zakos über Aufbau und Tätigkeiten des MHBK 1959. február 18. (Feljegyzés Zákó András kihallgatásáról.) Köszönöm Gecsényi Lajos professzornak, hogy a dokumentumot rendelkezésemre bocsátotta.

46 == V.ö. Gecsényi 2021b: 59–71.

sikerül a Bizottmány ellenőrzése alá vonnia a katonákat. Ellene a Bizottmány demokratikus gondolkodású tagjai ezért összeférhetetlenségi eljárást kezdeményeztek, hogy kimondják, a Bizottmány és a Bajtársi Közösség tagsága kizárja egymást. Ennek során számos magas rangú katona és politikus tanúsította, hogy a Bajtársi Közösség vezetői a náci támogatással létrejött „Kopjás mozgalom” legendájára támaszkodva az emigrációban is a jobboldali, antidemokratikus eszmék képviselői maradtak, és a jövőt illetően Magyarországon a katonai diktatúra megteremtését tűzték ki célul.⁴⁷ Noha az eljárás végén született határozat nem érte el a kívánt célját, Eckhardt Tibor kilépését vagy kizárását az emigráció irányításából, megállapításai a magyar nyelvű sajtón keresztül ismertté váltak emigráns körökben.

Zákó tábournok – Habsburg Ottó főherceg közvetítésével – jó kapcsolatokat alakított ki a spanyol vezérkarral, sőt fogadta őt Franco tábournok, spanyol államfő is, aminek köszönhetően évente négy emigráns magyar tiszt vett részt továbbképzésen a spanyol hadseregben. Ő maga többször tartott szélsőséges, antidemokratikus eszméket hirdető militáns előadásokat a madridi rádió magyar nyelvű adásaiban, de szót kapott a párizsi rádió magyar műsorában is. Mindez azonban a világpolitika változásai, a nagyhatalmi ellentétek átmeneti enyhülése és nem utolsósorban az emigránsok beilleszkedésének előrehaladása következtében már nem volt elegendő ahhoz, hogy a korábbi összetartó erőttől, a katonai hierarchiától megszabadult és a polgári életbe betagozódott tagságot megmozgassa, és a Bajtársi Közösségnek érdemi szerepet biztosítson az emigrációban.

A szervezet vezetőinek utolsó vélt nagy lehetősége az 1956. októberi magyar forradalom és szabadságharc napjaiban érkezett el, amikor Zákó tábournok – aki megtartotta tiroli lakóhelyét – és közvetlen munkatársai Bécsbe utaztak, hogy Magyarországhoz közel mérlegeljék a forradalmi eseményekben való részvétel lehetőségét. Erre azonban nem kerülhetett sor, miután az osztrák rendőrség – figyelemmel az egy esztendővel korábban törvénybe iktatott semlegességre – néhány nap után távozásra szólította fel a tábournokot.⁴⁸ Nem jártak eredménnyel azok a kezdeményezések sem, melyek a Bajtársi Közösség más tagjaitól indultak ki a magyar forradalom katonai támogatása érdekében az Egyesült Államokban, Kanadában.⁴⁹ A forradalom leverését követően a Bajtársi Közösség jelentősége fokozatosan csökkent, noha szervezetei még évtizedekig működtek a világ országaiban. Ahogyan Borbándi Gyula összegezte: *„Némileg átalakult az MHBK tevékenysége. Az idők múlásával ez mindinkább kimerült társasági összejövetelek és kulturális előadások rendezésében, a helyi magyar kolóniák életében és a bajtársi kapcsolatok ápolásában. Az összeköttetést a világ különböző tájain működő MHBK-csoportok között a Hadak útján című közlöny tartotta, amelynek tartalma is annyiban változott, hogy a politikai vitát felváltot-*

47 = = ÁBTL 3.2.5. O-8-001/1. 132–156. Határozat, 1951. június 8.

48 = = Csoknyai, 1996: 8.; Geccsényi, 1996: 91.

49 = = Nyári, 2018: 103.

ta a csendes emlékezés és a múlt eseményeinek felelevenítése.” Mindezt betetétzte Zákó András tábornok 1969 elején bekövetkezett halála, ami „a szervezet jellege megváltozásának és politikai ereje gyengülésének nyitánya volt”.⁵⁰

=== Levéltári források ===

Állambiztonsági Szolgálatok Történeti Levéltára (ÁBTL)

3.1.9. Vizsgálati dossziék

V-78311. Dósa Attila és társai

3.2.5. Operatív dossziék

O-8-001/1. „Farkasok.” Magyar Nemzeti Bizottmány

O-8-2001/31. Szabadságharcosok fn. dosszié 31. sz. melléklete

O-8-2001/39. Szabadságharcosok fn. dosszié 39. sz. melléklete

O-8-2001/44a. Szabadságharcosok fn. dosszié 44. sz. melléklete

4.1. Állambiztonsági munkához készült háttéranyagok

A-2126/173. Kopjások

A-2127/19/1. Magyar Harcosok Bajtársi Közössége. I. kötet.

III.1.19 Makra Zoltán hagyatéka

Österreichisches Staatsarchiv (ÖStA) [Osztrák Állami Levéltár]

Archiv der Republik. Bundesministerium für Inneres, Generaldirektion

für Öffentliche Sicherheit (AdR BMfI GDfÖS) [Köztársasági Levéltár

Belügyminisztérium, Információbiztonsági Központi Igazgatóság]

Abt. 2. GZ 32216-2/1947 Ungarische Verschwörung [Magyar összeesküvés]

Abt. 2. 1959. Verein Sankt Ladislaus: MHBK Angaben General Zakos über Aufbau und Tätigkeit des MHBK [Szent László Egyesület: MHBK. Zákó tábornok adatai az MHBK felépítéséről és tevékenységéről]

=== Hivatkozott irodalom ===

Bank, 2013

Bank Barbara: Ejtőernyős kopjás harci bevetések 1944–1945. In *Utak*

és útkeresztveződések. Ünnepi tanulmányok M. Kiss Sándor tiszteletére.

Szerkesztette: Kahler Frigyes, Bank Barbara. Történelmi Ismeretterjesztő

Társulat Egyesület, Budapest. 203–209.

⁵⁰ == Borbándi 1985: 399.

Baráth–Gecsényi, 2020

Baráth Magdolna – Gecsényi Lajos: A magyar hírszerzés Ausztriában.

In *Ügynökhistóriák a Lajtán innen és túl. Hírszerzéstörténeti tanulmányok.*

Szerkesztette: Baráth Magdolna – Szekér Nóra. Állambiztonsági Szolgálatok
Történeti Levéltára – Kronosz, Budapest–Pécs. 105–106.

Bartha, 2021

Bartha Ákos: *Véres város. Fegyveres ellenállás Budapesten 1944–1945.*

Jaffa, Budapest.

Bonhardt, 2007

Bonhardt Attila: Kisbarnaki Farkas Ferenc és a rendelkezésre álló dokumentumok

Hadtörténelmi Közlemények, 1. sz. 203–219.

Borbándi, 1985

Borbándi Gyula: *A magyar emigráció életrajza 1945–1985.* Európai Protestáns

Magyar Szabadegyetem, Bern.

Cserényi-Zsitnyányi–Szekér, 2020

Cserényi-Zsitnyányi Ildikó – Szekér Nóra: Két ügynöktörténet Ausztria megszállási

zónáiban. In *Ügynökhistóriák a Lajtán innen és túl. Hírszerzéstörténeti*

tanulmányok. Szerkesztette: Baráth Magdolna – Szekér Nóra. Állambiztonsági
Szolgálatok Történeti Levéltára – Kronosz, Budapest–Pécs. 169–173.

Csoknyai, 1996

Csoknyai Péter: Őszi ködök. Egy fiatal 1945-ös emigráns 1956-os emlékei. I. rész.

Bécsi Napló, 6. sz. 8.

Fehérváry, 1990.

Fehérváry István: *Börtönvilág Magyarországon 1945–1956.* Magyar Politikai Foglyok

Szövetsége, Budapest.

Fejérdy 2018

Fejérdy Gergely: Egy hidegháborús magyar kém nyomában. In *Diplomácia –*

hírszerzés – állambiztonság. Szerkesztette: Andreides Gábor – M. Madarász

Anita – Soós Viktor Attila. Nemzeti Emlékezet Bizottsága, Budapest. 181–212.

Gecsényi, 1996

Gecsényi Lajos: Osztrák háttérdokumentumok az 1956-os magyar forradalom

történetéhez. *Társadalmi Szemle*, 6. sz. 84–94.

Gecsényi, 2012

Gecsényi Lajos: Az ausztriai magyar katonai emigráció a Hadügyminisztérium Katonapolitikai Csoportfőnökség célkeresztjében 1949–1950. A Dósa Attila és Kovács Attila elleni akciók 1949–1950. In: *Határon innen, határon túl. Tanulmányok Tilcsik György 60. születésnapjára*. Szerkesztette: Bariska István – Mayer László. Vas Megyei Levéltár, Szombathely. 120–136.

Gecsényi, 2021a

Gecsényi Lajos: Küzdelem a Magyar Harcosok Bajtársi Közösségének vezetéséért. Farkas Ferenc vezérezredes levele Zákó András vezérőrnagyhoz (1950). In *Egy élet emléke – egy emlék élete. Tanulmányok Simon István emlékére*. Martin Opitz, Budapest. 115–126.

Gecsényi 2021b

Gecsényi Lajos: Egy „száműzött” az emigrációban. Habsburg Ottó és a magyar emigráció. In *Habsburg Ottó és a rendszerváltozások*. Szerkesztette: Vasbányai Ferenc. Habsburg Ottó Alapítvány – Corvina, Budapest. 59–71.

Gosztonyi, 1986

Gosztonyi Péter: A magyar honvédség a második világháborúban.
Katolikus Szemle, Róma. 314–315.

Jobst, 2023

Jobst Ágnes: *Hontalan hadsereg? Epizódok a hidegháborús hírszerzés történetéből*. Jaffa, Budapest.

Kovács 2009

Kovács Tamás: Vitéz kisbarnaki Farkas Ferenc élete. In *Pécsi Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kar Interdiszciplináris Doktori Iskola Kutatási Füzetek 15*. Szerkesztette: Bene Krisztián – Sarlós István – Vitári Zsolt. Pécs, Pécsi Tudományegyetem. 137–153.

Nyári, 2018

Nyári Gábor: *Menekültek az új hazában. A német és osztrák területeken élő magyar emigráció története 1945–1956*. Unicus Műhely, Budapest.

Soós, 2010

Soós Mihály: „Z”: egy megfigyelés története. Előkészületek az MHBK vezetőjének, Zákó Andrásnak erőszakos hazahozatalára. *Betekintő*, 3. sz.
https://www.betekinto.hu/sites/default/files/betekinto-szamok/2010_3_soos.pdf (utolsó letöltés: 2023. február 16.).

Török 2013

Török Ádám: Harcban a keleti széllel – Korponay Miklós vezérkari százados életútja. In *Utak és útkeresztveződések. Ünnepi tanulmányok M. Kiss Sándor tiszteletére*. Szerkesztette: Kahler Frigyes – Bank Barbara. Történelmi Ismeretterjesztő Társulat Egyesület, Budapest. 109–120.

Unger, 2007

Unger Gabriella: Az ügynök hét élete. II. rész. Az „Aczél”, „Rónai”, „Szirom” akciócsoport. *Betekintő*, 2. sz. https://www.betekinto.hu/sites/default/files/betekinto-szamok/2015_2_unger_o.pdf (utolsó letöltés: 2023. január 21.).

Ungváry, 2011

Ungváry Krisztián: Az MHBK szürke eminenciása: Zákó András és az ellene folytatott állambiztonsági eljárások. In „...nem leleplezni, hanem megismerni és megérteni”. *Tanulmányok a 60 éves Romsics Ignác tiszteletére*. Szerkesztette: Gebei Sándor – ifj. Bertényi Iván – Rainer M. János. Liceum, Eger. 483–498.

Ungváry, 2019

Ungváry Krisztián: Démy-Gerő Sándor élettörténete. *Betekintő*, 1. sz. https://www.betekinto.hu/sites/default/files/betekinto-szamok/2019_1_ungvary.pdf (utolsó letöltés: 2022. december 19.).

Weiner, 2009

Weiner, Tim: *A CIA története*. Gabo, Budapest.

Zsitnyányi, 2002

Zsitnyányi Ildikó: Egy „titkos háború” természete. A Magyar Harcosok Bajtársi Közössége tagjaival szemben lefolytatott internálási és büntetőeljárás gyakorlat 1948–1950. *Hadtörténelmi Közlemények*, 4. sz. 1086–1101.

=== Internetes hivatkozások ===

Acting Chief of Station, Karlsruhe: Hungarian Intelligence Net, 1948. június 2. https://www.cia.gov/readingroom/docs/ZAKO%2C%20ANDREAS_0115.pdf (utolsó letöltés: 2023. január 14.).

Chief of Station, Vienna: Miklos Korponay. Report ont he MHBK, 1951. október 3. https://www.cia.gov/readingroom/docs/MAGYAR%2C%20HARCOSOK%2C%20BAJTARSI%2C%20KOZOSSEGE%20%20%20VOL.%202_0023.pdf (utolsó letöltés: 2023. január 14.).

Korponay Miklóstra vonatkozó kivonatok, az amerikai katonai kémelhárítás jelentéseiből, 1947. augusztus 1. https://www.cia.gov/readingroom/docs/KORPONAY%2C%20MIKLOS_0001.pdf (utolsó letöltés: 2023. január 14.).

Korponay Miklóstra vonatkozó kivonatok, az amerikai katonai kémelhárítás jelentéseiből, 1949. június. https://www.cia.gov/readingroom/docs/KORPONAY%2C%20MIKLOS_0001.pdf (utolsó letöltés: 2023. január 14.).

Chief of Station, Karlsruhe: The Yugoslav IS and the MHBK, 1951. július 9. https://www.cia.gov/readingroom/docs/MAGYAR%2C%20HARCOSOK%2C%20BAJTARSI%2C%20KOZOSSEGE%20%20%20VOL.%202_0009.pdf (utolsó letöltés: 2023. január 14.).

Chief of Base, Salzburg: Sandor Banhegyi Charges against the MHBK, 1953. március 13. https://www.cia.gov/readingroom/docs/MAGYAR%2C%20HARCOSOK%2C%20BAJTARSI%2C%20KOZOSSEGE%20%20%20VOL.%203_0002.pdf (utolsó letöltés: 2023. január 14.).

Kulcsszavak

=====

*1956-os forradalom, nyugati emigráció,
1956, Egyesült Államok, emigráció, hírszerzés, kémelhárítás,
Nagy-Britannia, Szovjetunió, titkos állambiztonsági
eszközök és módszerek*

/ The Hungarian Veterans' Association (MHBK) and the Western Intelligence Services /

The highly qualified former General Staff officers who remained in Austrian and Bavarian territories after WWII tried to establish contact with the officers of the Western military secret services. This “interest” was mutual, because the Western occupational authorities were interested in obtaining information on the situation in Hungary and the equipment and movement of the Soviet troops stationing there.

Despite the efforts to establish contact with the American and British secret services, the Hungarian Veterans' Association (MHBK) could establish permanent and lasting contacts only with the French services. After the formation of the Hungarian Veterans' Association in 1949, the connection established with the French intelligence was controlled entirely by the organization. The scandal that broke out in December 1952 ultimately put an end to the cooperation with the French secret service.

The causal relations between the American intelligence services and the fraternal organization remained for a few years, but the latter lost its importance among the new wave of refugees after the suppression of the revolution of 1956.
